

Az 1950-es évek kulákküldözés

Isler Tugra Omar

„Mondvacsinált ürüggyel bárkiből kulák lehetett az 1950-es években, ha nemkívánatosá vált a kommunisták számára. Sőt bármiből: amikor nem tudták rábizonyítani egy volt csendőrre, hogy kulák lenne, akkor a tehenét minősítette - első és másodfokon is - annak a bíróság.”

Kik voltak a kulákok? Miért támadták őket a kommunizmus ötvenes éveiben?

Az 1950-es évek magyarországi agrárpolitikájának lényegét nagyon jól megragadja a lenini hármasszó: "Támaszkodj a szegényparasztra, harcolj a kulák ellen és szövetkezz a középparaszttal!" A kulák szót az orosz nyelvből vettük át, nevezik még őket nagygazdának vagy zsírosparasztnak. A szovjethatalom számára azonban a dolgozó parasztság széles rétegének megbélyegzésére szolgált. 1948-tól a magyar kommunista pártajtóba bekerült a kulák szó, mint fogalom, és mint kizsákmányoló, a dolgozó nép ellensége vált ismertté. Szélesebb kontextusban olyan birtokos parasztot jelentett, aki a jelenét és jövőjét nem a termelőségben látta. Valójában parasztságnak az a része, amely szorgos munkával igyekezett bekapcsolódni az árutermelésbe, megszerzett jövedelmet pedig nem felélte, hanem visszaforgatta a termelésbe. Az egyéni gazdálkodó paraszti rétegekre a pártállam a kapitalista rendszer utolsó morzsájaként tekintett, így az ellenségkeresés fő bázisává vált, „kizsákmányolókból” áldozattá vált e társadalmi csoport. Mondvacsinált indokkal csináltak sok emberből kulákokat, akik a rendszer szemében nemkívánatos egyének voltak, bár a „kulákká nyilvánításnak” elvileg rendeletileg megszabott keretei voltak.

1948 nyarán Sztálin arra hívta fel Rákosi figyelmét hozzá írt levelében, hogy a szocializmust a falvakban is fel kell építeni. 1948. augusztus 20-án kihirdették a szövetkeztetést. A Magyar Dolgozók Pártja előtt álló feladatokat a Központi Vezetőség ülésén így elemezte: „a szocializmus építésének módjában és formájában minden nép adhat a magából újat és sajátosat, de az alapon, a lényegben, a döntő kérdésekben nincs külön nemzeti út. Amíg a paraszt azt látja, hogy a kulák egészen jól boldogul, addig hiányzik neki a serkentés a szövetkezésre. Ez a Szovjetunióban is így volt. De gyökerében csak úgy tudjuk elintézni, ha elveszük a földjét, házát, gépét, és hogy mit csinálunk velük, azt még nem tudjuk, talán külön kulákfalvakat csinálunk, mint a Szovjetunióban, de azt látni kell, hogy ebből a kutyából nem lesz szalonna.”

Egy 1948-ban kiadott kormányrendeletben szabályozták: azon gazdák, akik 15 hold földterületnél nagyobb birtokkal rendelkeztek, mely kataszteri tiszta jövedelme meghaladta

a 150 aranykoronát, mezőgazdasági fejlesztési járulékot kellett fizetniük. Ez a viszonylag kedvező, 1948-as termés után kivetett mezőgazdasági fejlesztési járulék később nagy jelentőségűvé vált. Akit ez érintett, súlyosan fizetett - és nemcsak pénzben. A kulákok korlátozása a gazdasági és politikai élet minden területére kiterjedt. Ez képezte ugyanis az 1948-49-ben összeállított kuláklista alapját. A listára 65-70 ezer ember került fel, őket 1949-ben a „büntetőadóval” terhelték meg. A listáról a gazda csak a földterületének csökkentésével került le. A kuláküldözés legkimagaslóbb időszaka 1948-1952 közötti időszakokra tehető. Rendszeresen ellenőrizték a kulákok gazdaságait, és mindig találtak pénz- és/vagy börtönbüntetést követelő „kihágást”. A kihágási büntettekkel a közrendészeti főosztály és a helyi tanácsok főosztálya foglalkozott, az utóbbi speciálisan a kulákok által elkövetett kihágási büntettekkel. Egymástól függetlenül nyomoztak a „tanácsok vonalán” és a „rendőrség vonalán” is, jelentéseiket a helyi tanácsok főosztályára kellett küldeniük. A „parasztnyúzó intézkedések”, a magas adóterhek, a beszolgáltatás egyre növekvő mértékének következtében 1952-53 telén, amikor a nagy padlaskisöprések zajlottak, 800 ezer gazdának nem maradt elegendő vetőmagja, sőt elegendő élelmiszere se, hogy a családját ellássa. Ez alatt 400 ezer embert elítéltek közellátás elleni bűncselekmény miatt. A helyzetet Nagy Imre 1953-as kinevezése enyhítette, de teljesen ez sem szüntette meg. Elvileg ugyanis eltörölték a kuláklistát, de például számos büntetőper, eljárás tovább folytatódott. A párttitkárok tovább folytatták a harcot vidéken a kulákok ellen. Nem sokkal később, Rákosi Mátyás, a kommunista párt vezére jelentette ki: „a kulák lista nélkül is kulák marad”.

Hogy miért fontos a kulákok üldözése? A megtermelt javak beszolgáltatása? "A tervgazdálkodás kereteibe illesztett beszolgáltatási rendszer több volt, mint készletgyűjtés és elvonási kényszer, hiszen erősen áthatotta a politikum. Az állam a parasztság terheinek növelésével az egyéni gazdálkodás ellehetetlenítését célozta, és ez által igyekezett a gazdákat a szocialista szektorba terelni." A hatalom hármasszándéka egyértelmű volt, melynek eléréséhez a beszolgáltatást használták fel. Elsősorban az állami készletek nagy részét az elvonás e módja adta, mindamellett alkalmas volt a párt agrárpolitikai céljainak megvalósítására, valamint az ellenségesnek titulált társadalmi réteggel, a kulákokkal való leszámolásra. Jól mutatják a vidéken megrendezett munkaversenyek, mennyire próbálták őket minden téren háttérbe szorítani. A párt vezetői ugyanis úgy gondolták, hogy a piacon egyébként is versenyképesebb kulákok, ha a versenyeken is eredményesebbek lennének, azzal a kapitalizmust erősítenék vidéken.

Intézkedések sokaságával próbáltak példát statuálni, félelmet kelteni az emberekben. Az olykor az egész házat feldúló padlássöprésnek nevezett elszámoltatások, a bírósági perek sokasága, az esetleges internálások, kitelepítések mind azt igyekeztek prezentálni, hogy az egyéni gazdálkodásnak nincs perspektívája, és a parasztság számára a kollektivizálás marad az egyetlen járható út.

„Harcolj a kulákok ellen!”- jelmondat fémjelezte a korszakot. A tanácsok megalakításakor, a helyi párttitkárok megválasztásakor is tudatosan általában írni-olvasni nem tudó embereket választottak, ezzel is háttérbe szorítva a kulákságot.

A szankciók egyéni formája volt, hogy C-legényeknek minősítették a sorkatonai szolgálatra behívott legényeket, és munkaszolgálatra, építkezésekre, nagyberuházásokra, vagy esetleg bányába osztották be őket.

Felmerült a kulákok elkülönítése külön falvakban, ezt azonban végül nem valósították meg. A kitelepítések azonban őket is érintették. Nagyobb gépeiket elvették, gyermekeik nem járhattak egyetemre, volt, hogy még középiskolába sem.

A gazdák, hogy egyre növekvő kötelezettségeik alól szabaduljanak, mégsem a tsz-be való belépést választotta, hanem eddigi életformáját teljesen lezárva, az iparban keresett megélhetést.

„Ha egy parasztembernek több holdja volt az adottnál, akkor az már kuláknak számított. Ha valakinek volt tanyája és lakása is, de kint élt a tanyán akkor elvették a házat. Ez abban az időben volt, amikor 1948-ban Rákosi lett a pártvezér Magyarországon. Ennek következtében alakult ki Magyarországon, a kommunizmus. Teljesen új rendet alakítottak ki:

- Ezután úgymond tagosítani kell a földeket és meg kell alakítani a termelészövetkezeteket.

- A kulákoktól el kell venni a földet, de volt olyan is például, hogy a tulajdonost a házából leköltöztették egy istállóba vagy valamilyen kis helységbe és a párthoz közelálló személyeknek pedig kiadták a házat. Az ingatlanokba ildomos volt azonnal bepakolni, hogy lakottnak tűnjön, és ne üresnek, mert sokan úgy jártak, ha rögtön nem pakoltak be, és a kommunista párt emberei vagy besúgói üresen látták a házat, és már rá 2-3 napra ki is igényelték vagy elvették a házat majd beköltöztek. A család nem tudott és nem is tehetett meg, hogy ellenkezzen.

- Akinek még volt egy kis földje ahhoz odajártak, hogy lépjenek be a szövetkezetbe és ez „önkéntes” címszó alatt történt, de aki nem lépett be, azt behívták a városházára és az akkori tanácselnökök bezárták őket egy szobába több órára, amely idő alatt senki nem szólt hozzájuk, míg meg nem gondolta magát, de aki így se lépett be, azt elengedték. !

- Nem csak ilyen gondok voltak, hanem a sok volt a tartozás, az adóhátralék. Egyiknap befizették másnap már megint befizetni való mutatkozott valamelyik adónemben. Ez nemcsak a parasztnál, hanem például az iparosoknál is jelentkezett.

- Megalakították a kisiparos szövetkezeteket, ahová minden iparosnak be kellett vinnie, amije! Volt például valaki a lovát vitte, de volt, aki műszaki eszközeit vitte be. Azok, akik nem vittek be semmit vagy nem azt csinálták, amit kellett volna, állandóan zaklatták és mindig kitaláltak számukra valamilyen büntetést.

- A párt csinált egy úgy nevezett „padlássöprés” osztagot, akik elméletileg önkéntesekből állt. Ezek az emberek házról házra jártak, és ellenőrizték, volt-e eldugva egy kis takarmány vagy bármi plusz, amit eldugtak a kötelező beszolgáltatás elől.

A Kádár rendszer bejövetelel javult egy kicsit a helyzet, de az ezt megelőző 8 év embert próbáló volt. Ebben a 8 évben vigyázni kellett ki kinek mit mond, mert sok volt a besúgó ebben az időszakban. Már ha valaki valami politikai vagy Rákosi féle viccet elsütöttek a kocsmában vagy egyéb helyen, és meghallotta egy besúgó vagy a párthoz hűséges ember az rögtön ment a hivatalba vagy a rendőrségre és jelentette. Az illetőhöz már aznap este ment a „nagy fekete autó” és a minimumbüntetés az volt, hogy jól megverték. Volt egy besúgó, akit személyesen is ismertem. Abba a kocsmába járt ahova én is, és egy alkalommal szemtanúja lehettem, amikor a besúgó elkezdte provokálni a kocsmárost, hogy mondjon valami jó politikai viccet, amiért utána fel tudja jelenteni. A kocsmáros azonban tudta miféle ember, hiszen ismerte és így szólt: „Tudok Én!” S majd lekevert egy nagy pofont a besúgónak. Aztán így folytatta: „Kell-e még másik vicc?” Ezután a besúgó nem is merte feljelenteni a kocsmárost.

Nagyon kemény idők voltak, az emberek nincstelené váltak. Foglalkozás, mint olyan nem is nagyon volt, csak parasztember, akik egy kis földből éltek. Rajtuk kívül voltak, akik bányákba, vagy ide-oda vasútra mentek dolgozni, esetleg segédmunkásnak álltak.

- Az elvett tanyákat szétverték, majd amit fel lehetett használni azt kiosztották a tagoknak. Az emberek nagyon elégedetlenek voltak és ez is hozzá járult '56 vesztéhez.

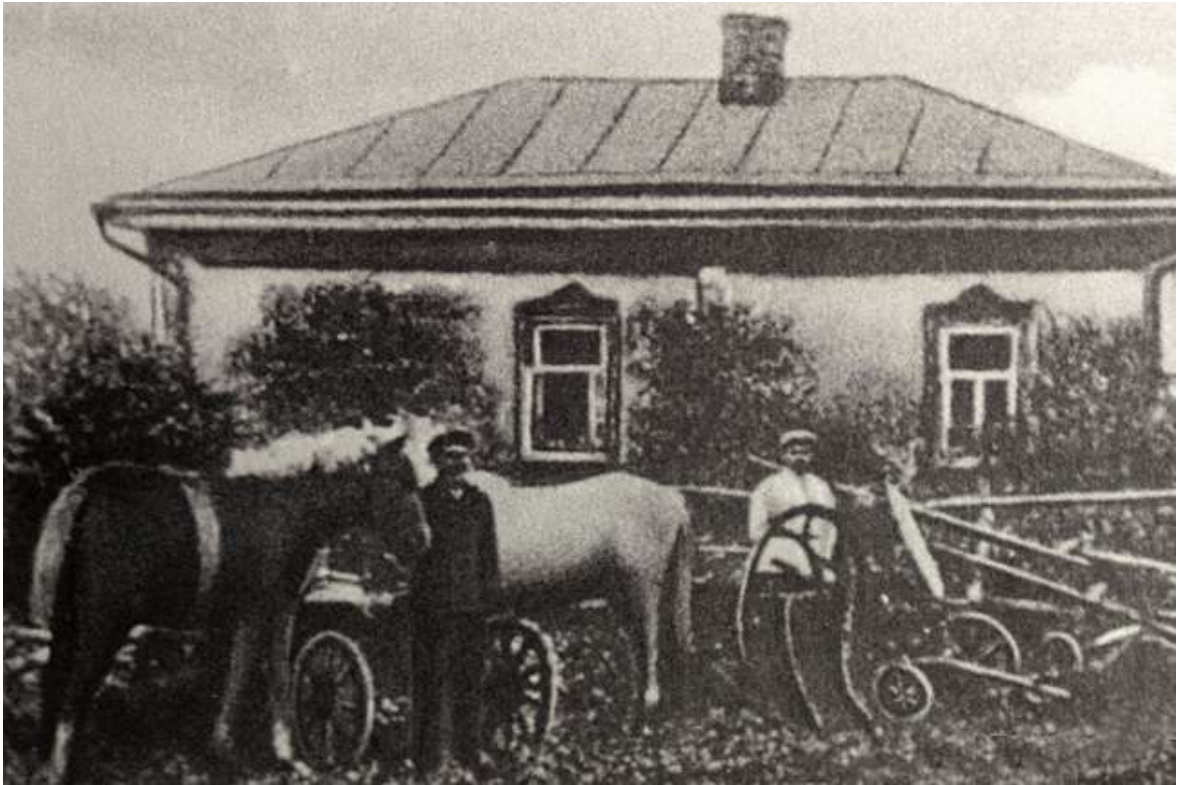
- Amikor én dolgoztam pont annyit fizettek, hogy nem pusztult éhen az ember, de gyarapítani belőle nem tudott semmit. Az ünnepeken kényszerítették az embereket, hogy agyon dicsérjék Rákosit. Szabadpártgyűléseket tartottak, ami mindig politikai előadások voltak. A gyűlések színtere egy gyár vagy étterem volt, ahol a székek sorba voltak rakva és minden sor végén egy megbízott ember ült, aki azt figyelte, hogy ki az, aki nem tapsol állva mikor Sztálin vagy Rákosi neve elhangzik, és őt jelenteni kellett.”- így emlékszik vissza, azokra az időkre nagypapám, Kis László.

Az agrártársadalom összetartó ereje a föld- és eszköztulajdonnal rendelkező gazdálkodó, aki települése közügyeiért is felelősséget vállal. A kulákok likvidálásával és a kollektivizálással a hatalom célja a települések hagyományos gazdasági, etnikai, közösségi és kulturális egyensúlyának megbontása volt. Ha a közösséget szétrombolják, akkor az összetartó erőt, a kovászt szüntetik meg, s ezután szinte bármit lehet az emberekkel tenni. Nagyon fontos volt, hogy vállalkozó szellem helyett bérmunkástudatot generáljanak. Megszüntessék az emberi tartást, a civil kurázsit. A magyar társadalom a terror ellenére sem tudott e céllal azonosulni, s szabadságigénye vezetett az 1956-os forradalomhoz.

A kádár rendszer enyhülést hozott, például a tsz tagoknak lehetett otthon tartaniuk tehenet, disznót stb.” Az 1950-es évek végén, a '60-as évek elejének kollektivizálása már valóban a „szövetkezz a középparaszttal” jegyében történt. A lenini hármás jelszó harmadik része került előtérbe, amikor már kuláknak minősített személy is bekerülhetett a tsz vezetőségébe. Ezzel propagálva a hatalom, már ezt is megengedhetem magamnak. A falusi középréteg bevonásával ügyesebb, hatékonyabb agrárpolitika valósult meg.

A parasztság ünnepét, a betakarítás kezdetének napját, mely június 29-én volt 2012-ben a parlament a kulákküldözés áldozatainak napjává nyilvánította.

Képjegyzék

1. Kulákok

2. Ádáz ellenségünk a kulák

3. Élelem elrejtése

4. Padlássöpés

Lábjegyzet

1. <http://www.origo.hu/tudomany/20120326-kulak-kommunistak-parasztuldozes-ram,.kosi.html>
2. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/kulakok_kitelepitesek/